

Nümunəvi peşə standartı
Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi
Müəssisələr  c n nümunəvi təlim standartı

Gəmi motorçusu

İngilis dilində adı: Ships motorman

N: 8350-2-00189-01

Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və Dünya Bankının birgə həyata keçirdiyi “Sosial M dafi nin İnkışafı” layihəsinin “ISCO 88/08-  uyğun t kmill şdirilm ş peşə standartlarının v  əlaqədar təlim standartlarının hazırlanması” tapşırığı c rçiv sində “GOPA Consultants” v  “SEFT Consulting” tərəfindən hazırlanmışdır.

Bakı
Noyabr, 2012-ci il

İSTİFADƏ OLUNAN ANLAYIŞLAR

Bacarıq

Verilmiş iş üzrə vəzifə və fəaliyyətləri yerinə yetirmək qabiliyyətidir.

Bacarıq səviyyəsi

Həyata keçirilən fəaliyyətlərin əhatəliliyi və mürəkkəbliyi ilə müəyyən olunur, burada fəaliyyətlərin mürəkkəbliyi əhatə üzərində üstünlüyə malikdir. Hər bir bacarıq səviyyəsi üzrə müvafiq bilik səviyyəsi tələb olunur. ISCO-da, eləcə də Məşğulluq Təsnifatında aşağıdakı dörd geniş bacarıq səviyyəsi müəyyən edilir:

Birinci bacarıq səviyyəsi

Birinci bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr sadə və dövrü fiziki fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsini zəruri edir. Bundan əlavə, birinci bacarıq səviyyəsində bir çox peşələr fiziki güc və dözümlülük tələb etdiyi halda, əksəriyyətində sadə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı tələb olunur. Bu bacarıqlara ehtiyac duyulduğu halda belə, onlar işin əsas hissəsini təşkil etmir.

Birinci bacarıq səviyyəsinə daxil olan bəzi peşələrdə səriştəli fəaliyyət üçün ibtidai təhsili və ya əsas təhsilin birinci mərhələsini başa vurmaq (ISCED üzrə 1-ci səviyyə) tələb oluna bilər. Bəzi işlər üçün isə iş yerlərində qısamüddətli təlimlər tələb oluna bilər.

Birinci bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələr ixtisası olmayan işçi qüvvəsini əhatə edir.

İkinci bacarıq səviyyəsi

İkinci bacarıq səviyyəsi üzrə bütün peşələrdə səriştəli fəaliyyət üçün tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ümumi orta təhsilin birinci mərhələsini başa vurmaqla (ISCED üzrə 2-ci səviyyə) əldə olunur. Bəzi peşələrdə ümumi orta təhsilin ikinci mərhələsini bitirmək zəruri hesab olunur (ISCED üzrə 3-cü səviyyə) ki, bura ixtisaslaşmış peşə təhsili və iş yerlərində həyata keçirilən təlim də daxil ola bilər. Müəyyən peşələr ümumi orta təhsili bitirdikdən sonra ilk peşə-ixtisas təhsili almağı (ISCED üzrə 4-cü səviyyə) tələb edir. Bəzi hallarda isə iş təcrübəsi və iş yerlərində həyata keçirilən təlim formal təhsili əvəz edə bilər.

İkinci bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələrə ixtisaslı işçilər daxildir.

Üçüncü bacarıq səviyyəsi

Üçüncü bacarıq səviyyəsindəki peşələr, adətən, ixtisaslaşmış sahə üzrə geniş praktiki, texniki və metodoloji biliklər tələb edən mürəkkəb texniki və praktiki fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsini əhatə edir. Bu bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr, ümumiyyətlə, yüksək səviyyədə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı, eləcə də inkişaf etmiş ünsiyyət bacarığı tələb edir.

Üçüncü bacarıq səviyyəsi üzrə tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ümumi orta təhsil bazasına əsaslanan təhsil müəssisələrində 1-3 illik təhsil vasitəsi ilə əldə olunur (ISCED üzrə 5b səviyyəsi). Azərbaycanda bu bacarıq səviyyəsinə uyğun təhsil adətən orta ixtisas təhsili müəssisələrində (kolleclər) verilir. Bəzi hallarda müvafiq sahə üzrə geniş iş təcrübəsi və iş yerlərində həyata keçirilən uzunmüddətli təlim formal təhsili əvəz edə bilər.

Üçüncü bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələr əsasən texniki işçiləri əhatə edir.

Dördüncü bacarıq səviyyəsi

Dördüncü bacarıq səviyyəsinə, adətən, ixtisaslaşmış sahə üzrə geniş nəzəri və praktiki biliklər əsasında mürəkkəb problemlərin həlli və qərarların qəbul edilməsini tələb edən fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi daxildir. Bu bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr, ümumiyyətlə, yüksək səviyyədə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı, eləcə də təkmilləşmiş ünsiyyət bacarığı tələb edir.

Dördüncü bacarıq səviyyəsi üzrə tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ali təhsil müəssisələrində birinci və ya daha yüksək elmi dərəcənin verilməsi ilə yekunlaşan 3-6 illik təhsil vasitəsi ilə əldə olunur (ISCED üzrə 5a səviyyəsi və ya daha yüksək səviyyə). Bu bacarıq səviyyəsi üçün Azərbaycanda adətən bakalavriat və daha yüksək təhsil pillələri uyğun gəlir.

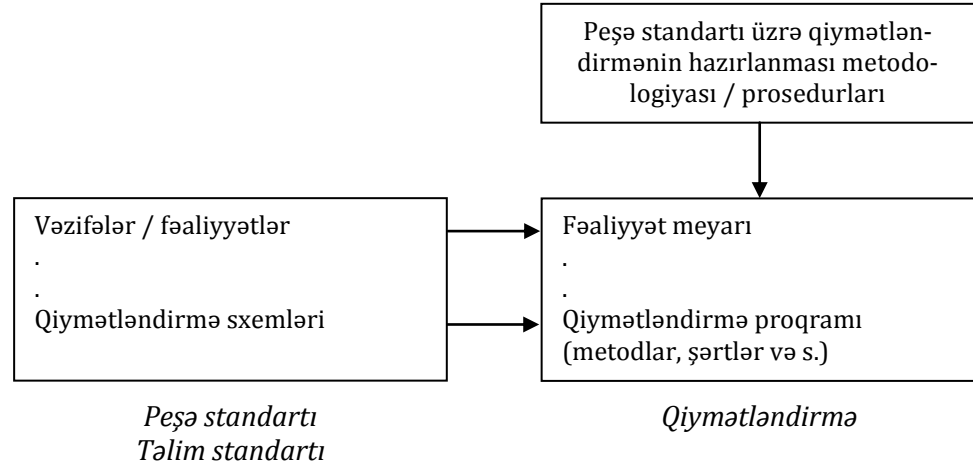
Dördüncü bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələrə menecerlər, mühəndislər, müəllimlər, həkimlər və s. daxildir ki, bunlar çox vaxt peşəkarlar adlandırılır.

Bilik	Təhsil və ya təcrübə vasitəsilə əldə edilən məlumat və faktlar toplusunu əhatə edir.
Əlavə / ümumi səriştlər	Müvafiq əmək fəaliyyətini həyata keçirə bilmək üçün tələb olunan səriştlərə əlavə olaraq, arzuolunan faydalı səriştləri əhatə edir. Buraya əmək fəaliyyətini təkmilləşdirə bilən, bir çox peşələr üçün ümumi olan və gələcəkdə tələb olunacaq səriştlər daxildir. Bunlar işçilərin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün əsas kimi çıxış etmir.
Əvvəlki təlimin tanınması	<p>Harada və necə təhsil almasından asılı olmayaraq, qeydə alınmış ixtisaslar və vahid standartlar baxımından insanların əvvəlki təliminin tanınması prosesidir. İnsanlar təhsil müəssisəsində formal təlim keçmələrindən və ya qeyri-formal təlim əldə etmələrindən asılı olmayaraq, öyrənmə prosesini heç vaxt dayandırmırlar.</p> <p>Əvvəlki təlimin qiymətləndirilməsi və tanınması prosesi aşağıdakı kimidir:</p> <ul style="list-style-type: none">• Şəxsin nə bildiyi və nə bacardığının müəyyənləşdirilməsi;• Şəxsin bilik və bacarıqlarının xüsusi standartlar, səriştlərin qiymətləndirilməsi üzrə əlaqəli meyarlar ilə müqayisə edilməsi;• Bu standartlara münasibətdə təlimin qiymətləndirilməsi;• Şəxsin formal, qeyri-formal və informal təlimlər vasitəsilə keçmişdə topladığı bacarıq, bilik və təcrübənin tanınması.
Fəaliyyət	Fərdin vəzifələrinin bir hissəsi olan iş və ya məsuliyyəti əks etdirir. Buna görə də vəzifə bir sıra fəaliyyətlərə bölünür.
Formal təlim	Azərbaycan Respublikasının təhsil və təlim müəssisələrində həyata keçirilir, dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə nəticələnir. Təhsil müəssisələrində formal təlimlər dövlət təhsil standartlarına uyğun olaraq aparılır. Əldə edilən səriştlər testlər vasitəsilə yoxlanılır və dövlət təhsil sənədi verilir.
Informal təlim	Özünü-təlim yolu ilə bilik və bacarıqlara yiyələnmənin formasıdır. Təhsil və təlim müəssisələrindən kənarında həyata keçirilir və təbii olaraq gündəlik həyatımızda müşahidə olunur. Formal və qeyri-formal təlimdən fərqli olaraq, informal təlim çox vaxt qeyri-ixtiyari baş verir və beləliklə, hətta fərdlərin özləri də səriştlərinin artırılmasında onun rolunu hiss etməyə bilər (məsələn, kütləvi informasiya vasitələrindən, ictimaiyyət arasında gündəlik qarşılıqlı əlaqələrdən və ümumi münasibətlərdən məlumatın əldə edilməsi).

	<p>O, təlimin həyata keçirilməsi sahəsində (xüsusilə) ixtisaslaşmamış hər hansı bir şəxs (yəni ailə üzvləri, digər əlaqəli şəxslər və s.) tərəfindən istiqamətləndirildiyi halda, məqsədli xarakter daşıya bilər. Informal təlim ölkə səviyyəsində qəbul edilən diplom və sertifikatların verilməsi ilə nəticələnir.</p>
İş	<p>Fərdin işəgötürən üçün və ya sərbəst məşğulluq şəraitində həyata keçirdiyi vəzifə və ya fəaliyyətlərin toplusudur (ISCO-08 -ə uyğun olaraq).</p>
İşə yanaşma	<p>Müəyyən ideya, obyekt, şəxs və ya vəziyyətə müsbət və ya mənfi münasibəti əks etdirir.</p> <p>Yanaşma fərdin fəaliyyət seçimini, çətinlik, həvəsləndirmə və mükafatlara (hamısı birlikdə stimulye edən) cavab reaksiyasını müəyyən edir. Bu baxımdan yanaşma iş üçün xeyli vacibdir.</p> <p>Yanaşmanın 4 əsas komponenti var: (1) Emosional: hiss və həyəcan; (2) İdrak: məntiqlə həyata keçirilən inam və fikirlər; (3) İradə: fəaliyyət meyilləri; (4) Qiymət: stimullara mənfi və ya müsbət münasibət.</p>
Qeyri-formal təlim	<p>Təhsil sistemi ilə paralel şəkildə aparılır və dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə müşayiət olunmur. Qeyri-formal təlimlər iş yerlərində və ya formal təlim sistemlərinə yardım üçün yaradılmış təşkilat və ya mərkəzlərdə, dərnlərdə, fərdi məşğələlərdə, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları və qruplarında həyata keçirilə bilər.</p>
Qiymətləndirmə metodu	<p>Səriştəni ölçmək üçün üsul və ya alətdir.</p>
Qiymətləndirmə paketi	<p>Fəaliyyət meyarı da daxil olmaqla fərdin səriştələrinin qiymətləndirilməli olduğu müxtəlif qiymətləndirmə metodlarıdır.</p>
Qiymətləndirmə sxemi	<p>Qiymətləndirmə standartlarının vəzifələrini və onların yerinə yetirilmə istiqamətlərini müəyyən edir.</p> <p>Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin məqsədi fərdin müvafiq peşə standartını fəaliyyətlər, vəzifələr və ya tapşırıqlar üzrə həyata keçirə bilməsini müəyyən etməkdir. Sözügedən tapşırıqlar, peşə standartında müəyyən edilən texniki bacarıqları, planlaşdırma və problemləri həll etmə biliklərini, gözlənilməz vəziyyətlərdə hərəkət etmək bacarığını, digər şəxslər ilə işləmək bacarığını və ünsiyyət bacarıqlarını əhatə etməlidir.</p> <p>Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin məqsədlərinə, digər məsələlərlə yanaşı, aşağıdakılar daxildir:</p> <ul style="list-style-type: none">• İşəgötürmə;• Karyera yüksəlişi;• Bilik və bacarıqlarda olan boşluqların və təlim ehtiyaclarının müəyyən edilməsi;• İşçi heyətinin qiymətləndirilməsi. <p>Qiymətləndirməni planlaşdırma zamanı onun xarakterik cəhətlərinə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır: qiymətləndirmə hansı interval çərçivəsində həyata keçirilməlidir, hansı hədəflər müəyyən edilməlidir, hansı qiymətləndirmə metodları daha məqsəduyğundur. Qiymətləndirmə sxemi aşağıdakı qiymətləndirmə metodlarından 2 və ya 3-nü əhatə etməlidir: i) Əmək fəaliyyətinin müşahidə edilməsi; ii) İşin nəticəsinin qiymətləndirilməsi; iii) Simulyasiya; iv) Suallar (şifahi və ya yazılı); v) Layihə işi; vi) Portfel əsasında qiymətləndirmə; vii) Dinləmə qiymətləndirməsi; viii) Fərdi</p>

araşdırmalar; ix) Müştəri qiymətləndirməsi (məsələn, müştəri sorğu formaları), ekspert və şəxsi qiymətləndirmə və s.

Peşə standartı və peşə standartı üzrə qiymətləndirmə arasındakı əlaqə aşağıdakı sxemdə göstərilmişdir.

Məşğulluq təsnifatı (MT)

Ölkədə əmək bazarının inkişafına, beynəlxalq təcrübədə qəbul edilmiş uçot və statistikaya uyğun olaraq ISCO-08 təsnifatından istifadə edilməklə, onun genişləndirilməsi əsasında 2010-cu ildə hazırlanmışdır. Onun strukturu ISCO-08 təsnifatının strukturu ilə eynidir. MT Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin 20 Dekabr 2010-cu il 180 sayılı qərarı ilə təsdiq edilmiş və AZT041-2010 nömrəsi ilə dövlət qeydiyyatına alınmışdır.

Peşə

Yüksək oxşarlıq dərəcəsinə malik əsas vəzifə və fəaliyyətlərdən ibarət olan işlərin məcmusudur. Şəxsin hər hansı bir peşə ilə bağlılığı onun hazırda tutduğu vəzifə, əlavə və ya əvvəlki işləri vasitəsi ilə müəyyən olunur.

Peşə standartı

Konkret peşə sahələrində işçilərin yerinə yetirdikləri əmək funksiyalarına qoyulan ümumi tələbləri sistemli şəkildə əks etdirən normativ sənəddir. O, müvafiq səriştələr çərçivəsində işçinin bilik, bacarıq və vərdisləri nəzərə alınmaqla, onun əmək funksiyalarını yerinə yetirməsinə imkan verəcək konkret vəzifə öhdəliklərinin və fəaliyyətlərin siyahısını özündə ehtiva edir. Peşə standartı işdəki rolu təyin etməyə, işçinin fəaliyyətini qiymətləndirməyə, eləcə də, təkmilləşmə, peşə yüksəlişi üçün yollar müəyyən etməyə və hazırlamağa kömək edə bilər.

Peşə standartları ISCO-ya və Məşğulluq təsnifatına uyğun olaraq təsnifatlaşdırılır.

Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi

Qiymətləndirmə hər hansı bir sahədə səriştənin aşkar edilməsi məqsədilə fərdin fəaliyyətinin aydın şəkildə müəyyən edilmiş standartlar ilə müqayisədə ədalətli və dəqiq şəkildə ölçülməsinə imkan verən prosesdir. İş yerinin qiymətləndirilməsi prosesi iş yeri ilə bağlı gündəlik fəaliyyətin tərkib hissəsini təşkil edir. Qiymətləndirmə zamanı əldə edilən nəticələr fərdlərə öz işlərini necə yerinə yetirdiyini öyrənməyə imkan verir. Bu, biliklərin, bacarıqların, yanaşma və davranışın inkişaf etdirilməsində, beləliklə, səriştənin nümayiş etdirilməsində onlara yardım edir.

Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi qiymətləndirmə sxemi, fəaliyyət meyarları, qiymətləndirməni həyata keçirmək üçün zəruri

	<p>qiymətləndirmə metodları və resurslarını əhatə edir.</p>
Peşələrin Beynəlxalq Standart Təsnifatı (ISCO)	<p>Beynəlxalq Əmək Təşkilatının (BƏT) məsul olduğu əsas beynəlxalq təsnifatlardan biri olmaqla, beynəlxalq iqtisadi və sosial təsnifat qrupuna daxildir.</p> <p>ISCO iş prosesində qarşıya qoyulan vəzifə və fəaliyyətlərə müvafiq şəkildə müəyyən edilmiş qruplara uyğun olaraq işlərin təşkilində vasitə rolunu oynayır. Onun əsas vəzifələri aşağıdakıları təmin etməkdən ibarətdir:</p> <ul style="list-style-type: none">• Peşələrə dair statistik və inzibati məlumatların beynəlxalq hesabatını, müqayisəsini və mübadiləsini həyata keçirmək üçün baza rolunu oynamaq;• Peşələrin milli və regional təsnifatlarının hazırlanması üçün model rolunu oynamaq;• Bilavasitə özlərinin milli təsnifatını hazırlamayan ölkələrdə tətbiq oluna biləcək sistem rolunu oynamaq. <p>O, statistik və müştəri yönümlü proqramlar üçün nəzərdə tutulmuşdur. Müştəri yönümlü proqrama iş axtaranların iş yerlərinə yönəldilməsi, ölkələr arasında işçilərin qısa və uzunmüddətli miqrasiyasının idarə edilməsi, peşə təlimi proqramları və təlimatlarının hazırlanması daxildir.</p> <p>ISCO-nun ilk versiyası 1957-ci ildə qəbul edilmiş, daha sonra isə ISCO-68, ISCO-88 və hazırkı ISCO-08 versiyaları hazırlanmışdır.</p>
Səriştə	<p>Müvafiq əmək fəaliyyətini həyata keçirə bilmək üçün lazımi səviyyədə bilik, bacarıq, yanaşma və davranışa malik olmaqdır.</p> <p>İş kontekstində istifadə olunan “Səriştə” anlayışı iş yerində tətbiq olunan bacarıqları əks etdirir. Səriştə şəxs nəyi bilir (bilik), nəyi bacarır (bacarıq), nəyi etmək istəyir (yanaşma) və bunu necə edir (davranış) məhəfurlarının birləşməsinin nəticəsidir. Beləliklə, səriştə işi yerinə yetirmək üçün lazım olan texniki peşə elementləri, ümumi şəxsi xüsusiyyətlər və istəklərin birləşməsidir.</p> <p>Səriştələr həmçinin işçinin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün baza rolunu oynayır.</p>
Təhsilin Beynəlxalq Standart Təsnifatı (ISCED)	<p>1970-ci illərin əvvəllərində UNESCO tərəfindən həm ayrı-ayrı ölkələrdə, həm də beynəlxalq səviyyədə təhsilə dair statistik məlumatların əldə olunması, toplanması və təqdim olunmasına xidmət edən bir vasitə kimi hazırlanmışdır. ISCED 1975-ci ildə Cenevrədə keçirilən Təhsilə dair Beynəlxalq Konfransda qəbul edilmiş və daha sonra 1978-ci ildə Parisdə keçirilən UNESCO-nun Ümumi Konfransında qüvvəyə minmişdir. Hazırda istifadə edilən təsnifat ISCED 2011-dir.</p>
Təlim standartı	<p>İş yerində vəzifə və fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi üçün zəruri <i>səriştələri</i> (bilik, bacarıq və yanaşmaları, həmçinin əlavə ümumi səriştələri) təsvir edir. Bu səbəbdən, onlar fəaliyyət meyarları hesab edilir və aşağıdakı hallarda istifadə olunur:</p> <ul style="list-style-type: none">• istehsaldan ayrılmadan peşə təlimlərinin hazırlanması;• istifadəyə yararlı səriştələrin inkişaf etdirilməsi və təmin olunması üçün təlim institutları ilə müəssisələr arasında əlaqə;• peşə təlimləri üçün təhsil standartları və kurikulumların hazırlanması.
Vəzifə	<p>İşin icrası üçün zəruri olan fəaliyyətləri əhatə edir.</p>

MÜNDƏRİCAT

A. NÜMUNƏVİ PEŞƏ STANDARTI	8
A.1. İşə dair xüsusi məlumat	8
A.1.1. Əmək şəraiti	8
A.1.2. İşə qəbul tələbləri	8
A.1.3. Tabeçilik	8
A.1.4. Peşə standartları üçün məsuliyyət və müstəqillik səviyyələri	10
A.1.5. Karyera yüksəlişi və sərbəst məşğulluq imkanları	10
A.2. Əsas vəzifələrin (V) və vəzifələr daxilində fəaliyyətlərin (F) siyahısı	11
A.3. Səriştələr haqqında	12
A.4. Qiymətləndirmələr haqqında	12
B. PEŞƏ STANDARTI ÜZRƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ NÜMUNƏSİ	13
B.1. Fəaliyyət meyarları	13
B.2. Qiymətləndirmə ilə bağlı resurslar	14
B.3. Qiymətləndirmə metodları	14
B.3.1. Fəaliyyətin qiymətləndirilməsi	14
B.3.2. Yazılı qiymətləndirmə	15
B.4. Nəticələrin qeydə alınması	17
C. NÜMUNƏVİ TƏLİM STANDARTI	18
C.1. Səriştələrin qısa təsviri	18
C.2. Təlim ilə bağlı xüsusi məlumat	21
C.2.1. Təlimin növləri	21
C.2.2. Təlimin istiqaməti	22
C.2.3. Əvvəlki təlimin tanınması	22
Peşə standartının hazırlanması prosesində iştirak etmiş müəssisə nümayəndələrinin siyahısı	22
ISCO88/08-ə uyğun təkmilləşdirilmiş peşə standartlarının və əlaqədar təlim standartlarının hazırlanması layihəsi tərəfindən prosesin əlaqələndirilməsində iştirak etmiş şəxslərin siyahısı	Error! Bookmark not defined.
İstinadlar	Error! Bookmark not defined.

A. NÜMUNƏVİ PEŞƏ STANDARTI

Gəmi motorçusu

Peşənin qısa təsviri

Gəmi motorçusu müxtəlif gəmilərin (həmçinin hərbi gəmilərin) maşın bölməsində gəminin baş və köməkçi mühərrik və mexanizmlərinin istismar edilməsi, həmçinin onlara texniki qulluq və texniki xidmət işlərinin yerinə yetirilməsi ilə məşğul olur, gəmi mexanizmlərinin, maşın, sükan, qazan və digər şöbələrində, üst göyərtədə yerləşən mexanizm və sistemlərin, ballast və şirin su çənlərinin, sistemlərinin, xilasetmə vasitələrinin, yanğına qarşı mübarizə vasitə və qurğularının köməkçi səviyyəsində texniki istismarını və onlara texniki xidmətləri həyata keçirir.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) peşənin kodu:	8350 (Matros-motorçu)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	8350 (Boatman, motor)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Hazırlanma tarixi:	Noyabr, 2012-ci il
Təsdiq edən qurum:	
Təsdiq tarixi:	
Təklif olunan yenilənmə tarixi:	Noyabr, 2017-ci il

A.1. İŞƏ DAİR XÜSUSİ MƏLUMAT

A.1.1. ƏMƏK ŞƏRAİTİ

- İş gəmilərin maşın-qazan şöbəsində, müxtəlif sistemlərində və göyərtələrində yerləşən mexanizm və avadanlıqların istismarı, onlara köməkçi səviyyəsində qulluq və texniki xidmətdən ibarətdir. İşin icrası mühafizə və digər alətlərdən istifadə etməklə yerinə yetirilir;
- İş növbəli əsasda bütün günü və ya günün müəyyən saatlarını əhatə etməklə açıq və qapalı məkanda və istənilən hava şəraitində həyata keçirilir;
- Monitoring funksiyası istənilən vaxtda dəniz obyektlərində və gəmilərdə təmin edilə bilər;
- Uzunmüddətli dəniz səfərləri mümkündür;
- Sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühitin mühafizəsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Əmək Məcəlləsi, Texniki təhlükəsizlik haqqında Qanun, Dənizin gəmilərdən çirkləndirilməsinin qarşısının alınması haqqında 1973-cü il tarixli Beynəlxalq Konvensiya (MARPOL), Dənizdə insan həyatının mühafizəsinə dair 1974-cü il tarixli Beynəlxalq Konvensiya (SOLAS), Təhlükəsizliyin idarə olunması üzrə 1993-cü il tarixli Beynəlxalq Konvensiya (ISM) ilə müəyyən olunur.

A.1.2. İŞƏ QƏBUL TƏLƏBLƏRİ

- Əmək münasibətləri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, Əmək Məcəlləsinə, və digər müvafiq normativ-hüquqi sənədlərə uyğun olaraq tənzimlənir;
- İşə qəbul olunarkən sağlamlıq haqqında tibbi arayış, sonradan vaxtaşırı icbari tibbi müayinədən keçməsi haqqında tibbi arayış təqdim olunur (Azərbaycan Respublikasının

Nazirlər Kabinetinin qərarı və Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyinin müvafiq əmrlərinə uyğun olaraq ADDA-nın tanıdığı tibbi müəssisələrdə tibbi müayinədən keçməklə);

- Fiziki güc, kifayət qədər sağlam orqanizm dözüm tələb olunur.

A.1.3. TABEÇİLİK

Kimə tabedir: Gəmi üzrə növbə mexaniki, 2-ci mexanik və baş mexanik (gəminin ştat strukturuna əsasən).

Kim ona tabedir: Yoxdur.

A.1.4. PEŞƏ STANDARTLARI ÜÇÜN MƏSULİYYƏT VƏ MÜSTƏQİLLİK SƏVİYYƏLƏRİ

Səviyyələr	Məsuliyyət, fəaliyyətlərin mürəkkəbliyi və müstəqillik	Uyğun gələn səviyyə
1	Planlaşdırılmış qaydada birbaşa nəzarət altında işləmək. İş təkrarlanan xarakterə malikdir və mürəkkəb olmayan bir neçə funksiyanı əhatə edir.	
2	Nəzarət altında işləmək, kiçik səlahiyyətlərə malik olmaq. Təcrübə tələb edən fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi və əlaqələndirilməsi üçün məsuliyyət daşımaq. Öz fəaliyyətlərini planlaşdırmaq və nəticələri barədə hesabat vermək. Digər şəxslərlə əməkdaşlıq etmək və komandada işləmək.	☒
3	Əvvəlcədən məlum olan vəzifə və fəaliyyətlər çərçivəsində müstəqil idarəetmə və komandanın idarə edilməsini həyata keçirmək (eyni zamanda həm idarəetmə, həm də istehsal subyekti kimi çıxış etmək). İşə yanaşmasını dəyişən şəraitə uyğunlaşdırmaq və dövri problemlərin həlli zamanı elementar nəzəriyyələrdən istifadə etmək. Digər şəxslərin gündəlik işinə nəzarət etmək, əmək fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün məsuliyyət daşımaq və işin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflər vermək. İşçilərə rəhbərlik etmək. Mürəkkəb fəaliyyətləri əlaqələndirmək və yerinə yetirmək. Ümumi təcrübədən istifadə etməklə xüsusi yeni fəaliyyətlər müəyyən etmək.	
4	Yeni və çox vaxt yaradıcı metodlar tələb edən məsələlərlə məşğul olmaq. Mürəkkəb məsələlərin həllində geniş təcrübədən istifadə etmək. Gözlənilməz dəyişiklik olduğu halda əmək fəaliyyətinə rəhbərlik və nəzarəti həyata keçirmək. Özü və başqaları üçün fəaliyyət meyarları hazırlamaq, onları nəzərdən keçirmək və təkmilləşdirmək. Gözlənilən və ya gözlənilməz iş rejimi şəraitində qərarların qəbul edilməsinə məsuliyyət daşımaq. Fərdlərin və qrupların peşəkar inkişafının idarə olunmasına məsuliyyət daşımaq. Fəaliyyətləri müşahidə etmək, qiymətləndirmək, müvafiq hesabatlar hazırlamaq və dəyişikliklər təklif etmək.	

A.1.5. KARYERA YÜKSƏLİŞİ VƏ SƏRBƏST MƏŞĞULLUQ İMKANLARI

- Müvafiq təcrübə əldə etdikdən, ali və orta dənizçilik təhsil ocaqlarında təhsil aldıqdan sonra nəzarət gəmilərində (növbə mexaniki, 2-ci, 3-cü mexanik və baş mexanik) rəhbər vəzifələrə yüksəlmək imkanı vardır;
- Müvafiq təcrübə əsasında öz peşəsi daxilində yüksək ixtisaslı işlərə keçmək imkanı vardır.

A.2. ƏSAS VƏZİFƏLƏRİN (V) VƏ VƏZİFƏLƏR DAXİLİNDƏ FƏALİYYƏTLƏRİN (F) SİYAHISI

- V.1. Cari işləri yerinə yetirmək:
- F.1.1. Gəmi cədvəli üzrə növbə çəkmək;
 - F.1.2. Gəmi sistemlərində boru kəmərlərini və qapaqları təyinata uyğun olaraq idarə etmək;
 - F.1.3. Gəmi buxar qazanlarını işə hazırlamaq, odluğu yandırmaq və buxarın təzyiqini qaldırmaq, qazanın istismarını təmin etmək və ona qulluq etmək;
 - F.1.4. Qazana qulluq etmək və nəzarət-ölçü cihazlarının işinə nəzarəti, verilmiş göstərişlər əsasında, köməkçi səviyyəsində qazanın təhlükəsiz istismarını həyata keçirmək.
- V.2. Gəmi mexanizm və qurğularına texniki xidmət göstərmək:
- F.2.1. Əsas və köməkçi mexanizmləri istismar etmək və onlara texniki qulluq göstərmək;
 - F.2.2. Köməkçi qazanlara və onların işini təmin edən texniki vasitələrə texniki xidmət göstərmək;
 - F.2.3. Yerli və məsafədən idarə olunan nəzarət-ölçü cihazlarının köməyi və birbaşa yoxlama vasitəsi ilə müvafiq məlumatlara əsaslanaraq qazanın vəziyyətinə dəqiq qiymət vermək, qazanın ərpini və ocağı təmizləmək;
 - F.2.4. Gəminin müxtəlif tipli nasoslarını iş üçün hazırlamaq, işə buraxmaq və iş zamanı onlara qulluq etmək;
 - F.2.5. Soyuduçu və su şirirləşdirici qurğulara texniki xidmət göstərmək;
 - F.2.6. Kompresorları hazırlayıb işə buraxmaq, balonları sıxılmış hava ilə doldurmaq və kompresorları dayandırmaq.
- V.3. Gəmi mexanizmləri və sistemlərində köməkçi səviyyəsində, nəzarət və tapşırıqlar əsasında təmir işlərini yerinə yetirmək:
- F.3.1. Bütün gəmi texniki vasitələrinə texniki xidmətin göstərilməsi və onların təmirində iştirak etmək;
 - F.3.2. Proses zamanı fərdi təhlükəsizlik texnikasına və yanğın təhlükəsizliyi qaydalarına riayət etmək, dəniz ətraf mühitinin çirklənməsinin qarşısının alınmasına dair Beynəlxalq Məcəllənin (MARPOL) tələblərinə riayət etmək;
 - F.3.3. Texniki vasitələrin təmiri üzrə quraşdırma işlərini yerinə yetirmək;
 - F.3.4. Qəza-xəbərdarlıq siqnallarını fərqləndirmək.
- V.4. Gəmi avral (mobil) əməliyyatlarını yerinə yetirmək:
- F.4.1. Gəminin batmaması uğrunda, yanğına qarşı mübarizə aparmaq üçün avral (mobil) işlərdə və gəmi təlimlərində iştirak etmək.
- V.5. Gəminin davamlılığı uğrunda mübarizə və təhlükəsizlik qaydalarını yerinə yetirmək:
- F.5.1. Gəmidə daxili davranış qaydalarına, əməyin təhlükəsizliyinə və gigiyenasına, təhlükəsizlik texnikası və yanğın təhlükəsizliyi qaydalarına, gəmi sanitariyası və dəniz ətraf mühitinin qorunması tələblərinə əməl etmək;
 - F.5.2. Xilasetmə vasitələrindən və yanğına qarşı mübarizə vasitələrindən istifadə etmək;
 - F.5.3. İstehsalat sanitariyası və ətraf mühitin çirklənmədən qorunması işlərində iştirak etmək;
 - F.5.4. Zərər çəkənə ilk yardım göstərmək.

A.3. SƏRİŞTƏLƏR HAQQINDA

Fərdin "Gəmi motorçusu" peşə standartı üzrə vəzifə və fəaliyyətləri həyata keçirməsi üçün zəruri olan əsas sərişmələr "Gəmi motorçusu" peşəsi üzrə müvafiq təlim standartında göstərilmişdir (formal, qeyri-formal və informal təlimlər vasitəsilə əldə olunan bilik, bacarıq, yanaşma və davranış).

A.4. QIYMƏTLƏNDİRMƏLƏR HAQQINDA

Bu peşədə fərdin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi prosesi "Gəmi motorçusu" peşəsi üzrə müvafiq peşə standartının qiymətləndirilməsində öz əksini tapır. Fərdin sistemli qiymətləndirilmələr vasitəsilə qiymətləndirilməsi işəgötürənə müxtəlif məqsədlər (yəni işəgötürmə, karyerada irəli çəkmə, heyətin qiymətləndirilməsi, təlim ehtiyaclarının qiymətləndirilməsi) baxımından faydalı ola bilər.

B. PEŞƏ STANDARTI ÜZRƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ NÜMUNƏSİ

Gəmi motorçusu

Qiymətləndirməyə dair qısa məlumat

Gəmi motorçusu üçün qiymətləndirmə nümunəsi müxtəlif gəmilərin (həmçinin hərbi gəmilərin) maşın bölməsində gəminin baş və köməkçi mühərrik və, mexanizmlərinin istismar edilməsi, həmçinin onlara texniki quluq və texniki xidmət işlərinin yerinə yetirilməsi, gəmi mexanizmlərinin, maşın, sükan, qazan və digər şöbələrində, üst göyərtədə yerləşən mexanizm və sistemlərin, ballast və şirin su çənlərinin, sistemlərinin, xilasetmə vasitələrinin, yangına qarşı mübarizə vasitə və qurğularının köməkçi səviyyəsində texniki istismarı və onlara texniki xidmətlərin göstərilməsi üçün tələb olunan bilik və bacarıqları müəyyən edir və qiymətləndirir. Namizədin bilik, bacarıq və peşəkarlıq səviyyəsinin qiymətləndirilməsi DHDNÇ-78 dəyişikliklər edilmiş BK-nın A-1/6 və A-1/8 bəndlərinin tələbləri təmin olunmaqla həyata keçirilir.

Hazırkı peşə üçün **təvsiyə edilən qiymətləndirmə metodları** aşağıdakılardır: (i) fəaliyyətin qiymətləndirilməsi və (ii) yazılı testlər. Sözügedən peşə üçün qiymətləndirmə proqramının nümunəsi aşağıda verilmişdir.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) peşənin kodu:	8350 (Matros-motorçu)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	8350 (Boatman, motor)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Test versiyası:	01
Hazırlanma tarixi:	Noyabr, 2012-ci il
Təsdiq edən qurum:	
Təsdiq tarixi:	

B.1. FƏALİYYƏT MEYARLARI

Bu meyarlar peşə standartındakı vəzifə və fəaliyyətlərlə birbaşa əlaqəlidir. Onlar ölçülə bilən formada müəyyən edilməlidir ki, qiymətləndirmə nümunələri hazırlayanlar üçün qiymətləndirmə maddələrinin formalaşdırılması baxımından faydalı olsun. Birinci (V.1) və sonuncu (V.5) vəzifələrə uyğun gələn fəaliyyət meyarları ilə bağlı nümunə aşağıda göstərilmişdir.

Fəaliyyət meyarı nümunəsi:

- V.1. Cari işləri yerinə yetirmək:
- F.1.1. Gəmi cədvəli üzrə növbə çəkmək;
 - F.1.2. Gəmi sistemlərində boru kəmərlərini və qapaqları təyinata uyğun olaraq idarə etmək;
 - F.1.3. Gəmi buxar qazanlarını işə hazırlamaq, odluğu yandırmaq və buxarın təzyiqini qaldırmaq, qazanın istismarını təmin etmək və ona qulluq etmək;
 - F.1.4. Qazana qulluq etmək və nəzarət-ölçü cihazlarının işinə nəzarəti, verilmiş göstərişlər əsasında, köməkçi səviyyəsində qazanın təhlükəsiz istismarını həyata keçirmək.

...

- V.5. Gəminin davamlılığı uğrunda mübarizə və təhlükəsizlik qaydalarını yerinə yetirmək:
- F.5.1. Gəmidə daxili davranış qaydalarına, əməyin təhlükəsizliyinə və gigiyenasına, təhlükəsizlik texnikası və yanğın təhlükəsizliyi qaydalarına, gəmi sanitariyası və dəniz ətraf mühitinin qorunması tələblərinə əməl etmək;
 - F.5.2. Xilasetmə vasitələrindən və yanğına qarşı mübarizə vasitələrindən istifadə etmək;
 - F.5.3. İstehsalat sanitariyası və ətraf mühitin çirklənmədən qorunması işlərində iştirak etmək;
 - F.5.4. Zərər çəkənə ilk yardım göstərmək.

B.2. QIYMƏTLƏNDİRMƏ İLƏ BAĞLI RESURSLAR

- a) Material və komponentlər: vacib deyil.
- b) Alət və avadanlıqlar: vacib deyil.
- c) İstehlak malları: vacib deyil.

B.3. QIYMƏTLƏNDİRMƏ METODLARI

Fərdin səriştəsini qiymətləndirmək məqsədi ilə aşağıdakı iki metoddan istifadə olunur: (i) fəaliyyətin qiymətləndirilməsi və (ii) yazılı test.

B.3.1. FƏALİYYƏTİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

İcra müddəti: 2 saat.
İşlərin sayı: 1.

İşlərin icrasını qiymətləndirmək üçün meyarlar işəgötürən tərəfindən müəyyən olunur.

Əhatə olunan sahələr:

- 20% Cari işləri yerinə yetirmək:
 - Gəmi cədvəli üzrə növbə çəkmək;
 - Gəmi sistemlərində boru kəmərlərini və qapaqları təyinata uyğun olaraq idarə etmək;
 - Gəmi buxar qazanlarını işə hazırlamaq, odluğu yandırmaq və buxarın təzyiqini qaldırmaq, qazanın istismarını təmin etmək və ona qulluq etmək;
 - Qazana qulluq etmək və nəzarət-ölçü cihazlarının işinə nəzarəti, verilmiş göstərişlər əsasında, köməkçi səviyyəsində qazanın təhlükəsiz istismarını həyata keçirmək.
- 30% Gəmi mexanizm və qurğularına texniki xidmət göstərmək:
 - Əsas və köməkçi mexanizmləri istismar etmək və onlara texniki qulluq göstərmək;
 - Köməkçi qazanlara və onların işini təmin edən texniki vasitələrə texniki xidmət göstərmək;
 - Yerli və məsafədən idarə olunan nəzarət-ölçü cihazlarının köməyi və birbaşa yoxlama vasitəsi ilə müvafiq məlumatlara əsaslanaraq qazanın vəziyyətinə dəqiq qiymət vermək, qazanın ərpinə və ocağı təmizləmək;
 - Gəminin müxtəlif tipli nasoslarını iş üçün hazırlamaq, işə buraxmaq və iş zamanı onlara qulluq etmək;
 - Soyuducu və su şirinləşdirici qurğulara texniki xidmət göstərmək;
 - Kompressorları hazırlayıb işə buraxmaq, balonları sıxılmış hava ilə doldurmaq və

- kompressorları dayandırmaq.
- 20% Gəmi mexanizmləri və sistemlərində köməkçi səviyyəsində, nəzarət və tapşırıqlar əsasında təmir işlərini yerinə yetirmək:
- Bütün gəmi texniki vasitələrinə texniki xidmətin göstərilməsi və onların təmirində iştirak etmək;
- Proses zamanı fərdi təhlükəsizlik texnikasına və yanğın təhlükəsizliyi qaydalarına riayət etmək, dəniz ətraf mühitinin çirklənməsinin qarşısının alınmasına dair Beynəlxalq Məcəllənin (MARPOL) tələblərinə riayət etmək;
- Texniki vasitələrin təmiri üzrə quraşdırma işlərini yerinə yetirmək;
- Qəza-xəbərdarlıq siqnallarını fərqləndirmək.
- 30% Gəmi avral (mobil) əməliyyatlarını yerinə yetirmək:
- Gəminin batmaması uğrunda, yanğına qarşı mübarizə aparmaq üçün avral (mobil) işlərdə və gəmi təlimlərində iştirak etmək.

İş nümunəsi 1: Sualları cavablandırın.

Maksimum müddət: 2 saat.

İştirakçının görəcəyi işlər: Aşağıdakı suallara cavab verin və cavabınızı izah edin.

1. Dizel yanacağına silindrlərində hava yükünü sıxmaq nə üçün vacibdir?
2. Dizel mühərriki silindrində sıxılmış hava yükünün burulğanlığı necə artır?
3. Dizel mühərriki silindrində sıxılma təzyiqinin qəfil aşağı düşməsinə nə səbəb ola bilər?
4. Bir dizel mühərriki silindrində sıxılma təzyiqinin qəfil aşağı düşməsinə əsasən nə səbəb olur?
5. Dizel mühərrikinin sıxılma dərəcəsi _____ arasındakı nisbətə aiddir.
6. Dizel mühərriki silindri içərisində havanın sıxılmasının məqsədi nədir?
7. İstənilən dizel mühərrikində sıxılma dərəcəsinin artması nə ilə nəticələnir?
8. Daxili yanma mühərriklərində istifadə olunan yüngül və orta yanacaqlar _____ mənbəyi ilə təmin edilir.
9. Daxili yanma mühərrikinin silindrinin diametri səkkiz dyumu keçərsə, mühərrikə nə quraşdırılmalıdır?
10. Daxili yanma mühərrikinin silindr qoruyucu klapanı dəyişmək üçün hansı təzyiqdə təyin olunmalıdır?
11. Yanacaq hissəciyinin yanmadan əvvəl yanma kamerasına keçmək qabiliyyəti nə adlanır?
12. Dizel yanacaq məhsullarının tam yanmasının yan məhsulu nədir?
13. Mexaniki yanacaq injektoru ilə təchiz edilmiş müasir gəmi dizel mühərrikləri yanma fazasında hansı dövrə ərzində çalışır?
14. Çox çıxışlı yanacaq forsunkası adətən yanma kamerasının hansı növləri ilə istifadə olunur?
15. Çalışan dizel mühərrikindən çıxan qara tüstüyə nə səbəb olur?
16. Müasir daxili yanma dizel mühərrikində mühərrikin yük daşıyan hissəsi necə adlanır?
17. Sıxılmadan yanma mühərrikində yanmanın gecikmə müddətini hansı şərtlər artırabilir?
18. Birbaşa hərəkət istiqamətini dəyişdirən dizel mühərrikləri ilə hərəkətə gətirilən soyuducu su nasosları adətən hansı konsentrik korpusa malik olan düz çarx pərli nasosundan ibarətdir?
19. Dizel mühərrikinin bağlı soyutma sistemi üçün genişlənmə çəni sistemdə daimi təzyiqi və nə saxlamaq üçün nəzərdə tutulur?
20. Dizel mühərrikinin bağlı şirin su soyutma sistemində genişlənmə çəni harada yerləşir?

B.3.2. YAZILI QIYMƏTLƏNDİRMƏ

İcra müddəti: 10 dəqiqə.

Sualların sayı: 10.

Yazılı qiymətləndirməni keçmək üçün tələb olunan düzgün cavabların sayı işəgötürən tərəfindən müəyyən olunur.

Təvsiyə olunan nisbət: 70%.

Əhatə olunan vəzifələr:

- 30% Gəmi mexanizm və qurğularına texniki xidmət göstərmək
40% Gəmi mexanizmləri və sistemlərində köməkçi səviyyəsində, nəzarət və tapşırıqlar əsasında təmir işlərini yerinə yetirmək
30% Gəmi avral (mobil) əməliyyatlarını yerinə yetirmək

Sual nümunələri:

1. Gəmi dayaz suda olduqda nə üçün bortdan su çəkmə yerini dəyişir?
 - a) Qumun və ya çöküntünün soyutma sisteminə getməsinin qarşısını almaq üçün
 - b) Havanın soyutma sisteminə keçməsinin qarşısını almaq üçün
 - c) Nasosların sorma qabiliyyətinin azalmasının qarşısını almaq üçün
 - d) Buraxıcı qurğuların təmizlənməsinə icazə vermək üçün
2. Mühərrik hərəkətdə olduqda nə üçün böyük dizel mühərrikinin silindr gilizləri daima yağlanır?
 - a) Gilizin və porşen halqasının soyumasına kömək etmək üçün
 - b) Giliz və porşen halqasının köhnəlməsinin qarşısını almaq üçün
 - c) Yanacaqın əks təsir göstərməsi ilə yanmanın səmərəliliyini artırmaq üçün
 - d) Yanacaqın yanmasını azaltmaq üçün
3. Daimi cərəyan generatorunu idarə edən dizel mühərrikinin karterinə gündəlik nə qədər sürtgü yağı əlavə etmək lazımdır?
 - a) Bir neçə litr
 - b) Əgər mühərrik karteri mühafizə olunursa əlavə olunmur.
 - c) Durulducu çənin həcmnin təxminən 10 %-i
 - d) Durulducu çənin həcmnin təxminən 25 %-i
4. Dəyişən hava kompressorunun mühərrik karterində yağın səviyyəsi nə zaman ölçülür?
 - a) Bağlandıqdan dərhal sonra
 - b) Hərəkət edən zaman
 - c) Başlamazdan əvvəl
 - d) Onu dayandırmazdan əvvəl
5. Çalışan mexanizmin vəziyyəti saat istiqamətində olan zaman hansı tezlikdə yoxlanılmalıdır?
 - a) Saatın başlanğıcında və sonunda
 - b) Təkrar intervallarda
 - c) Saatda bir dəfə
 - d) İdarəetmə panelində nasazlıq müşahidə olunduqda

6. Anbar suları limanda yığıldıqda bu su:
 - a) hər bir saatin sonunda birbaşa olaraq nasosla bayıra vurulur.
 - b) gəmi dənizə qayıdana qədər yığılmağına icazə verilir.
 - c) gündəlik olaraq nasosla sahilə vurulur.
 - d) neft /su ayırıcı ilə sahilə çıxarılır və ya saxlanma çəninə ötürülür.

7. Elektrik yonma maşınında yonma çarx ilə dayaq bıçağı arasındakı məsafə təxmini nə qədər olmalıdır?
 - a) 2mm
 - b) 5mm
 - c) 20mm
 - d) sıfır

8. Yanğının söndürülməsi üçün ən münasib olan portativ yanğınsöndürən növü hansıdır?
 - a) Köpük
 - b) Quru toz
 - c) Su
 - d) CO₂

9. İki taktlı dizel mühərrikindən işlənmiş qazın çıxarılması eyni yerdə yerləşən dörd taktlı dizel mühərrikinə nisbətən daha az olacaq, çünki _____.
 - a) orta effektiv təzyiq daha aşağıdır və yelçəkən hava çıxan qazı soyudur.
 - b) dörd taktlı dizeldə klapanın üstü bağlanır.

10. Yüksək dizel mühərrikində suyun temperaturunun soyumasına nə səbəb ola bilər?
 - a) Soyutma sistemində hava
 - b) Soyutma sistemində su

B.4. NƏTİCƏLƏRİN QEYDƏ ALINMASI

Hər bir iştirakçı üçün fərdi hesabatlar hazırlanmalı və fəaliyyətin qiymətləndirilməsi, eləcə də yazılı qiymətləndirmə üzrə toplanan balların hesabatı onlara təqdim edilməlidir. Qiymətləndirmə bir nəfər üçün bir dəfədən artıq istifadə edildiyi təqdirdə hesabatda qiymətləndirmədən əvvəlki və sonrakı ballar arasındakı faiz dəyişikliyi də əks olunmalıdır.

“Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin hazırlanması prosedurları” adlı sənəddə qiymətləndirmə üzrə geniş nəzəri və praktiki məlumatlar verilmişdir.

C. MÜƏSSİSƏLƏR ÜÇÜN NÜMUNƏVİ TƏLİM STANDARTI

Gəmi motorçusu

Təlim standartına dair qısa məlumat

Hazırkı təlim standartı dəniz nəqliyyatı ilə məşğul olan müəssisələr, təlim mərkəzləri və institutları, təlim iştirakçıları üçün hazırlanmışdır və gəmi motorçusu üçün tələb olunan səriştələri əks etdirir. İşlə bağlı səriştənin nümayiş etdirilməsi üçün tələb olunan bilik və bacarıqların əldə edilməsinə xidmət edən təlim proqramları, kurikulumlar və təlim materiallarının hazırlanmasında bu standartdan təlimat kimi istifadə etmək olar. Bu standart əsasında hazırlanmış təlim gəmi motorçusu kimi əsas səriştələrə malik olan, mövcud bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirmək, geniş profilə malik olmaq, yaxud işdə məhsuldarlığını artırmaq istəyən şəxslər üçün də uyğun ola bilər.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) (bu təlimin müvafiq olduğu) peşənin kodu:	8350 (Matros-motorçu)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	8350 (Boatman, motor)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Milli İxtisas Çərçivəsi ilə əlaqə:	
ISCED-də kodu:	
Hazırlanma tarixi:	Noyabr, 2012-ci il
Təsdiq edən qurum:	
Təsdiq tarixi:	
Təklif olunan yenilənmə tarixi:	Noyabr, 2017-ci il

C.1. SƏRİŞTƏLƏRİN QISA TƏSVİRİ

Bilik:	<ul style="list-style-type: none">• Gəminin texniki xüsu siyyətləri;• Maşın şöbəsində yerləşdirilən mexanizm və avadanlıqların adı, təyinatı və iş prinsipi;• Əsas və köməkçi mühərriklərin quruluşu, onlara texniki xidmət qaydaları;• Göyertə mexanizmlərinin və sükan qurğusunun mexaniki hissələri;• Yağ, yanacaq, içməli su, dəniz suyu, sıxılmış hava sistemləri və kompressorlarının texniki göstəriciləri;• Maşın hissəsində növbəçəkmə qaydaları;• Baş və köməkçi mühərriklərin hissələrinin sökülməsi, yoxlanması və yığılması üsulları;• Ətraf mühitin mühafizəsinin əsas qaydaları;• Gəmidəki otaqlar, bölmələr və anbarların yerləşmə sxemi;• Qəza-xilasetmə və fərdi mühafizə vasitələrinin gəmidəki yerləri və onlardan istifadə qaydaları;• Ballast, yük və təmizləmə, qurutma sistemlərinin sxemi və avadanlıqları;• Dəniz nəqliyyatının nizamnaməsi və gəmi xidmətləri;• İnformasiya və kommunikasiya texnologiyaları;• Fərdi mühafizə vasitələri və onların tətbiqi;
---------------	--

- Xilasetmə işləri ilə əlaqədar prosedurlar;
- Təhlükəsizlik avadanlıqlarının konstruksiyası və vəzifələri;
- Mexaniki alətlərin, əl alətlərinin və dəzgahların növləri, xüsusiyyətləri və istifadəsi;
- Təmir prosedurları;
- İş yeri və avadanlıqların təhlükəsizliyi ilə əlaqədar tələblər;
- Xarici dil (ərəb, Çin, ingilis, fransız, rus və ya ispan dillərindən ən azı biri).

Bacarıq:

- Gəmi sistemləri və xidmət mexanizmlərinin idarə edilməsi;
- Qəza-xilasetmə və yangınla mübarizə sistemlərinin və onların avadanlıqlarının texniki istismarı, texniki qulluq və təmir;
- Gəminin davamlığının təmin olunmasında iştirak;
- Əsas və köməkçi mexanizmlərə qulluq və onların idarə olunması;
- İş prosesinin analiz edilməsi, işin cari və yekun nəticələrinə nəzarət, onun qiymətləndirilməsi və lazımı düzəlişlərin edilməsi;
- Gəmi heyətinin tərkibində işləyərkən iş yoldaşları, rəhbərlik və gəmiyə gələn adamlarla münasib ünsiyyətin saxlanması;
- İlk yardım və xilasetmə üsullarının tətbiqi;
- Çoxsaylı aidiyyəti tapşırıqlar üçün informasiya texnologiyalarından fəal istifadə və internetdən gündəlik istifadə;
- Gəmilərdə ağır mexaniki qurğuların təmiri və texniki xidmət;
- Dənizdə sağlamlıq və təhlükəsizlik tədbirlərinin həyata keçirilməsi sahəsində təcrübə;
- Problemləri həll etmək bacarığı;
- Vaxtı idarə etmək bacarığı;
- Komandada işləmək bacarığı.

Yanaşma:

- Dəqiq cədvəllərə əsasən məsuliyyətli və etibarlı iş;
- Şifahi və yazılı təlimatları başa düşmək və onlara riayət etmək
- İş saatlarında çeviklik;
- Texniki sahə üzrə yeniliklər barədə məlumatlı olmaq və müvafiq olduğu halda yeni üsulları iş prosesində tətbiq etmək;
- İlk planlara və rentabelliyyə dəyən zərəri minimum səviyyəyə endirmək məqsədilə yeni perspektivlər və həll yolları axtarmaq üçün dəyişən vəziyyətlərə və seçimlərə operativ surətdə reaksiya vermək;
- Gəmidə bütün funksiyalara riayət etmək və əməkdaşlıq mühitinin yaradılmasını təmin etmək.

Əlavə /
ümumi
səriştələr:

- Peşəkar biliklərin yenilənməsi, eləcə də yeni metod və materialların axtarışı istiqamətində fəallıq.

Peşə standartına uyğun olaraq, bu peşə üzrə təcrübə və nəzəri təlim keçən gəmi motorçusu yuxarıda göstərilən səriştələri qazanmaqla, aşağıdakı vəzifə və fəaliyyətləri yerinə yetirə bilər:

Əsas vəzifələrin (V) və vəzifələr daxilində fəaliyyətlərin (F) siyahısı ¹

- V.1. Cari işləri yerinə yetirmək:
- F.1.1. Gəmi cədvəli üzrə növbə çəkmək;
 - F.1.2. Gəmi sistemlərində boru kəmərlərini və qapaqları təyinata uyğun olaraq idarə etmək;
 - F.1.3. Gəmi buxar qazanlarını işə hazırlamaq, odluğu yandırmaq və buxarın təzyiqini qaldırmaq, qazanın istismarını təmin etmək və ona qulluq etmək;
 - F.1.4. Qazana qulluq etmək və nəzarət-ölçü cihazlarının işinə nəzarəti, verilmiş göstərişlər əsasında, köməkçi səviyyəsində qazanın təhlükəsiz istismarını həyata keçirmək.
- V.2. Gəmi mexanizm və qurğularına texniki xidmət göstərmək:
- F.2.1. Əsas və köməkçi mexanizmləri istismar etmək və onlara texniki qulluq göstərmək;
 - F.2.2. Köməkçi qazanlara və onların işini təmin edən texniki vasitələrə texniki xidmət göstərmək;
 - F.2.3. Yerli və məsafədən idarə olunan nəzarət-ölçü cihazlarının köməyi və birbaşa yoxlama vasitəsi ilə müvafiq məlumatlara əsaslanaraq qazanın vəziyyətinə dəqiq qiymət vermək, qazanın ərpinə və ocağı təmizləmək;
 - F.2.4. Gəminin müxtəlif tipli nasoslarını iş üçün hazırlamaq, işə buraxmaq və iş zamanı onlara qulluq etmək;
 - F.2.5. Soyuduçu və su şirənləşdirici qurğulara texniki xidmət göstərmək;
 - F.2.6. Kompresorları hazırlayıb işə buraxmaq, balonları sıxılmış hava ilə doldurmaq və kompresorları dayandırmaq.
- V.3. Gəmi mexanizmləri və sistemlərində köməkçi səviyyəsində, nəzarət və tapşırıqlar əsasında təmir işlərini yerinə yetirmək:
- F.3.1. Bütün gəmi texniki vasitələrinə texniki xidmətin göstərilməsi və onların təmirində iştirak etmək;
 - F.3.2. Proses zamanı fərdi təhlükəsizlik texnikasına və yanğın təhlükəsizliyi qaydalarına riayət etmək, dəniz ətraf mühitinin çirklənməsinin qarşısının alınmasına dair Beynəlxalq Məcəllənin (MARPOL) tələblərinə riayət etmək;
 - F.3.3. Texniki vasitələrin təmiri üzrə quraşdırma işlərini yerinə yetirmək;
 - F.3.4. Qəza-xəbərdarlıq siqnallarını fərqləndirmək.
- V.4. Gəmi avral (mobil) əməliyyatlarını yerinə yetirmək:
- F.4.1. Gəminin batmaması uğrunda, yanğına qarşı mübarizə aparmaq üçün avral (mobil) işlərdə və gəmi təlimlərində iştirak etmək.
- V.5. Gəminin davamlılığı uğrunda mübarizə və təhlükəsizlik qaydalarını yerinə yetirmək:
- F.5.1. Gəmidə daxili davranış qaydalarına, əməyin təhlükəsizliyinə və gigiyenasına, təhlükəsizlik texnikası və yanğın təhlükəsizliyi qaydalarına, gəmi sanitariyası və dəniz ətraf mühitinin qorunması tələblərinə əməl etmək;
 - F.5.2. Xilasetmə vasitələrindən və yanğına qarşı mübarizə vasitələrindən istifadə etmək;
 - F.5.3. İstehsalat sanitariyası və ətraf mühitin çirklənmədən qorunması işlərində iştirak etmək;
 - F.5.4. Zərər çəkənə ilk yardım göstərmək.

¹ Müvafiq sahə üçün olan peşə standartındakı ilə eynidir.

C.2. TƏLİM İLƏ BAĞLI XÜSUSİ MƏLUMAT

C.2.1. TƏLİMİN NÖVLƏRİ

Bu peşə üçün zəruri sərişələr aşağıda göstərilən təlim metodları vasitəsilə əldə edilə bilər:

Formal təlim

Tövsiyə olunan formal təlim	Uyğun gələn təlim növü	Qeydlər
Tam orta təhsil ²		
Texniki peşə təhsili və ya akkreditasiyadan keçmiş təlim müəssisəsində təlim		
Orta ixtisas təhsili	☒	<p>Gəmi motorçusunun təlimi Dənizçilərin hazırlanmasına, onlara diplom verilməsinə və növbə çəkməyə dair 1978-ci il tarixli Beynəlxalq Konvensiyaya uyğun həyata keçirilir. İlk təlim orta ixtisas təhsili müəssisələri tərəfindən təşkil olunur. Bu təlim praktikadan qazınan geniş təcrübə ilə əlaqələndirilməlidir. Motorçu gəminin növü və təyinatından asılı olaraq kurslar keçməlidir.</p> <p>“Dənizçilərin hazırlanması, onlara diplom verilməsi və növbə çəkməyə dair” (DHDNÇ-78) Beynəlxalq Konvensiyanın, Beynəlxalq Əmək Təşkilatının tələblərinə uyğun olaraq əməyin mühafizəsini, fərdi mühafizəni və insan həyatının dənizdə qorunmasını, yangın və partlayışdan mühafizəni təmin edən fərdi və kollektiv qəza xilasetmə vasitələrindən istifadə üzrə təlimlər icbari xarakter daşıyır;</p> <p>Yuxarıda qeyd olunan təlimlər “Sürəti olmayan xilasedici qayıq, növbətçi qayıq və sallar üzrə mütəxəssis”, “Ro-Ro tipli sərnişin gəmilərində işləmək üçün hazırlıq və kvalifikasiya”, “Tankerlərdə işləmək üçün tanışlıq kursu”, “Əmniyyətli İdarəetmə Beynəlxalq Kod”, “Bütün Dənizçilər üçün təhlükəsizlik üzrə tanışlıq, ilkin hazırlıq və təlimat üzrə”, “Təhlükəsiz və zərərli yüklərin daşınması”, “Xilasedici Qayıq və sallar üzrə mütəxəssis”, “Gəmidə ilk tibbi yardım” və</p>

² Ümumi orta təhsil ölkə vətəndaşları üçün icbari xarakter daşdığından cədvəldə əks olunmayıb.

		digər xüsusi hazırlıq kurslarında işə götürən tərəfindən verilmiş göndəriş əsasında (və ya fərdin şəxsi arzusu ilə öz hesabına ola bilər) təlim keçməklə təmin olunur.
Ali təhsil		
Digər:		

Qeyri-formal və (və ya) informal təlim tələb olunan səriştələrin genişləndirilməsinə şərait yarada bilər.

Qeyri-formal təlim

Qeyri-formal təlimin ən yaxşı yolu iş yerində təlimatçı yanında öyrənməkdir.

İnformal təlim

İnformal təlim kütləvi informasiya vasitələri və sosial şəbəkələr vasitəsi ilə baş verir. O, tələb olunan nəzəri və təcrübi bilikləri verə bilər, lakin fərdi yoxlamadan başqa, digər qaydada müşahidə edilməsi demək olar ki, mümkün deyil və ölçülməsi çətindir.

C.2.2. TƏLİMİN İSTİQAMƏTİ

Normal ilkin təlim istiqaməti ümumi orta təhsili bitirdikdən sonra orta ixtisas təhsili almaq və hər hansı su nəqliyyatı müəssisəsində təcrübə keçməkdir.

C.2.3. ƏVVƏLKİ TƏLİMİN TANINMASI³

Uyğun deyil.

³ Azərbaycanca səriştələrin tanınması üçün qiymətləndirmə sistemi hazırda mövcud deyildir.